

משרד טוענים רבניים
גרונברגר ושות'

משפט יצחק

נישואין אזרחיים — גט לחומרא או מעמד חדש?

ביקורת הלכתית על בג"ץ 2232/03 ועל השימוש בדיני בני נח אצל יהודים

גיליון 55 • נישואין אזרחיים וביקורת בג"ץ • י"ד באלול תשפ"ו

מאת: הרב יצחק דן גרונברגר

יצירה מקורית מאת הרב יצחק דן גרונברגר. אין לפרסם את הגיליון בשלמותו, להעתיקו או לעבדו עיבוד מהותי בלא רשות בכתב. ציטוט קצר ומידתי מותר בכפוף לייחוס מלא ולהפניה פעילה אל grunberger-law.co.il.

שני יהודים נישאו בקפריסין בנישואין אזרחיים. כשביקש אחד מהם לסיים את הקשר, התעוררה שאלה כפולה: האם בית הדין הרבני מוסמך להתיר קשר שלא נוצר בחופה וקידושין, ומהו בכלל תוכנו ההלכתי של קשר כזה? בג"ץ 2232/03 אימץ את סמכות בית הדין, אך בנה חלק מן ההנמקה על תפיסה של "נישואי בני נח".

התוצאה המעשית — מסירת ההתרה לבית הדין — נכונה ומונעת מצב שאדם רשום כנשוי בלא דרך ברורה להתירו. אולם הנמקה משפטית הנוטלת מושג הלכתי מורכב והופכת אותו למעמד אזרחי חדש דורשת ביקורת. דין תורה אינו חומר גלם שממנו בית המשפט יוצק מוסדות כרצונו.

השאלה המרכזית

מה תוקפם ההלכתי של נישואין אזרחיים בין יהודים; מתי נדרש גט לחומרא; מדוע הסמכות להתרתם מסורה לבית הדין; והיכן יש להיזהר מן ההנמקה של בג"ץ 2232/03?

א. אין קידושין בלי מעשה קידושין

המשנה בקידושין ב ע"א קבעה שהאישה נקנית בכסף, בשטר ובביאה. קידושין דורשים מעשה, עדים וכוונה. טקס אזרחי בפני פקיד אינו כסף קידושין כדת משה וישראל, ולא נועד בדרך כלל ליצור קידושין הלכתיים.

אף על פי כן דנו הפוסקים אם חיים משותפים לאחר הטקס יוצרים חשש קידושי ביאה מכוח החזקה שאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות. הריב"ש בתשובה סימן ו והפוסקים שאחריו צמצמו חזקה זו במי שאינו שומר תורה ובמקום שבו בני הזוג בחרו במפורש במסלול אזרחי. לכן רבים ראו בנישואין כאלה ספק או לכל היותר צורך בגט לחומרא, לפי נסיבות כל מקרה.

ב. גט לחומרא אינו הכרה מלאה

הדרישה לגט לחומרא נועדה להסיר ספק ולמנוע מכשול, לא להכריז שכל טקס אזרחי הוא קידושין. יש הבדל עצום בין "ייתכן שנדרוש גט" לבין "קיים קשר נישואין הלכתי מלא". ההבדל משפיע על כתובה, ממזרות, איסורים וסמכות.

בית הדין בוחן את הטקס, העדים, כוונת הצדדים, אורח חייהם והמניעה להינשא כדין. זוג שנמנע מחופה מתוך התנגדות עקרונית אינו דומה לזוג שנאלץ להינשא אזרחית מפני מניעה טכנית.

ג. בג"ץ 2232/03

בבג"ץ 2232/03 פלונית נ' בית הדין הרבני האזורי תל אביב-יפו, שניתן ביום ל' בחשוון תשס"ז (21.11.2006), ישבו הנשיא אהרן ברק והשופטות מרים נאור ואסתר חיות. בג"ץ קבע כי התרת נישואין אזרחיים של שני יהודים אזרחי ישראל ותושביה מצויה בסמכותו הייחודית של בית הדין הרבני.

ההכרעה נשענה בין היתר על פסק משלים של בית הדין הגדול, שבו הוסבר כי הדין הדתי מסוגל להתייחס לקשר ולסיימו גם כאשר אינו קידושין רגילים. בג"ץ אימץ את התוצאה והכיר ברישום הנישואין האזרחיים, תוך דיון בתפיסה של נישואי בני נח ובצורך בהתרה שיפוטית.

ביקורת הלכתית חריפה: בג"ץ עשה כאן מעשה של אורח שנכנס לבית המדרש, נטל מן המדף את הביטוי "בני נח", וניסה לבנות ממנו חדר חדש בדיני ישראל. התוצאה — סמכות בית הדין — ראויה; אך הנימוק נועז מדי. יהודי אינו קונה אישה לעצמו בדיני בני נח כאילו החליף מסלול בקופה. אפשר להכיר ברישום אזרחי ובצורך בהתרה מכוח המשפט, ואפשר שבית הדין יפסוק גט לחומרא; אין צורך להלביש על הקשר מעמד הלכתי שלא הוכח. מליצה משפטית אינה קניין קידושין.

ד. הכריכה בנישואין אזרחיים

בג"ץ העיר גם על כנות כריכת ענייני רכוש כאשר התובע עצמו טוען שהנישואין אינם מוכרים בדין תורה. בתי הדין בפסיקה מאוחרת דנו אם מדובר באמרת אגב ועד כמה ניתן לכרוך רכוש. השאלה אינה נפתרת אוטומטית: מצד אחד, חוק השיפוט מוסר ענייני גירושין של יהודים לבית הדין; מצד אחר, הכריכה צריכה להיות כנה וכדין.

בעל דין חייב לנסח את טענתו בעקביות. אפשר לומר: הקשר אינו קידושין גמורים, אך אני מבקש מבית הדין להצהיר על התרתו ולדון בעניינים שהחוק מאפשר לכרוך. אי אפשר לטעון בו־זמנית שאין כל קשר ואין כל חיוב, אך לבקש יתרונות כאילו היו נישואין מלאים.

ה. כתובה, מזונות ורכוש

מי שלא נישא בחופה וקידושין בדרך כלל אין בידו שטר כתובה. מזונות בן זוג ורכוש עשויים להיקבע לפי הדין האזרחי, הסכם, ידועים בציבור וחוק יחסי ממון. אין להשליך מגט לחומרא על זכאות ממונית שלא נוצרה.

לעומת זאת, אם נערכו קידושין פרטיים לצד הרישום האזרחי, או שנחתם הסכם מפורש, התמונה משתנה. לכן נדרש בירור עובדתי מלא ולא הסתפקות בתעודת הנישואין.

ו. הדרך המעשית

1. אספו את מסמכי הטקס: מקום, עדים, נוסח והצהרות.
2. בררו אם היו קידושין פרטיים: טבעת, עדים כשרים ואמירה.
3. בדקו את הרישום והאזרחות: הסמכות תלויה גם בזיקות הקבועות בחוק.
4. הפרידו בין סטטוס לממון: גט לחומרא אינו כתובה ואינו איזון משאבים.
5. נסחו כריכה עקבית: פרטו מה מבוקש ומדוע הוא בסמכות.
6. הימנעו מסידור עצמי: התרת קשר אזרחי בין יהודים דורשת פנייה מסודרת לבית הדין.

ז. מסקנה

- א. טקס אזרחי אינו כשלעצמו קידושין הלכתיים.
- ב. לפי נסיבות המקרה עשוי להידרש גט לחומרא להסרת ספק.
- ג. בג"ץ 2232/03 קבע שהתרת הקשר מסורה לבית הדין הרבני.
- ד. אין להפוך את מושג "נישואי בני נח" למעמד קידושין חדש ליהודים.
- ה. סטטוס, כריכה וזכויות ממוניות טעונים בירורים נפרדים.

נישאתם אזרחית ונדרש להסדיר גירושין, רכוש או מעמד אישי?

משרדנו בוחן את הטקס, הזיקות, הסמכות והשלכות ההלכה והחוק, ומנסח הליך מסודר בבית הדין. המידע כללי ואינו תחליף לייעוץ פרטני.

מקורות עיקריים

- קידושין ב ע"א; גיטין פא ע"ב.
- שו"ת הריב"ש סימן ו; שולחן ערוך אבן העזר סימנים כו וקמט.
- בג"ץ 2232/03 פלונית נ' בית הדין הרבני האזורי תל אביב-יפו, פ"ד סא(3) 496 (21.11.2006).

